

Lähisuhdeväkivalta

Lähisuhdeväkivallaksi kutsutaan väkivaltaa, jonka tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa. Lähisuhdeväkivaltaa tapahtuu usein kodeissa ja se jää tyypillisesti piiloon. Lähisuhdeväkivalta voi kohdistua henkilön nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen. Tyypillisesti uhrin koko lähipiiri altistuu väkivallan vaikutuksille. Rikoslaki ei tunne lähisuhdeväkivallan käsitettä, mutta vuodesta 2011 alkaen lievätkin pahoinpitelyt lähisuhteessa ovat olleet virallisen syytteen alaisia.

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sekä naisiin kohdistuva väkivalta ovat vakavia perusoikeusongelmia. Perhesurmien estämiseksi poliisin ja muiden viranomaisten toiminnan tulee olla korostuneen kokonaisvaltaista kaikissa perhe- ja lähisuhdeväkivallan- sekä naisiin kohdistuvan väkivallan tapauksissa. Perhe ja lähisuhdeväkivaltaan sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttuminen ja väkivallan kierteen katkaiseminen edellyttää yhteistyötä poliisin, sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden sekä uhrien ja tekijöiden tukemiseen erikoistuneiden palveluiden tuottajien kesken. Suomi on saanut kansainvälisiltä valvontaelimiltä, Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa valvovalta GREVIO:lta useita kertoja suosituksia naisiin kohdistuvan rikollisuuden torjunnan kehittämiseksi.

Pari- ja lähisuhdeväkivallan uhrin iän ja sukupuolen mukaan 2009-2021(Lähde:Tilastokeskus):
[Viranomaisten tietoon tulleet alaikäisiin kohdistuneet perheväkivaltatapaukset lisääntyivät 6,7 % - Tilastokeskus \(stat.fi\)](#)

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2021 viranomaisten tietoon tulleissa pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa oli 10 900 uhria, mikä on 1,6 % edellisvuotista vähemmän. Uhreista aikuisia oli 8 300, mikä on 3,8 % edellisvuotta vähemmän. Alaikäisiä uhreja oli 2 600. Tietoon tulleen pari- ja lähisuhdeväkivallan yli 18-vuotiasta uhreista 6 200 oli naisia. Miesuhreja puolestaan oli 2 100. Naisuhrien määrä väheni 3,3 % edellisvuodesta ja miesuhrien 5,2 %.

Alaikäisistä alle 18-vuotiaista uhreista poikia oli hieman yli 1 200 ja tyttöjä hieman alle 1 400. Tyttöuhrien määrä kasvoi 11,2 % ja poikauhrien 2,1 % vuodesta 2020. Noin 53 % alle 13-vuotiaista uhreista oli poikia. 13-17-vuotiaista uhreista noin 68 % oli tyttöjä.

Poikien kohdalla tekijä oli 90 % tapauksista uhrin vanhempi. Tyttöillä vanhempien osuus oli 84 %.

Edellisen hallituskauden aikaisia toimia

Hallituskauden aikana kehitettiin lähisuhde- ja naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaa muun muassa toteuttamalla seksuaalirikoslainsäädännön uudistus sekä edistämällä naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi laadittua ohjelmaa ja Istanbulin sopimuksen kansallista toimeenpano-ohjelmaa. Poliisi sai lisäksi useita ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisuja, joiden avulla pari- ja lähisuhdeväkivallan torjunnan toimia kehitettiin.

Lähestymiskiellon tehostamista koskevat lakimuutokset tulevat voimaan lokakuussa 2023. Poliisille on osoitettu lakimuutosten edellyttämät resurssit talousarviossa vuodelle 2023. Myös teknisessä kehityksessä on osoitettu resurssointia tuleville vuosille. Uutena keinona otettaisiin käyttöön sähköisesti valvottu lähestymiskielto hengen tai terveyden vaarassa olevan henkilön suojelemiseksi. Tuomioistuimien voisi päättää poliisin esityksestä, että laajennettuun lähestymiskieltoon liitettäisiin

sähköinen valvonta, jos se olisi välttämätöntä henkeen, terveyteen tai vapautteen kohdistuvan rikoksen uhan torjumiseksi eikä se olisi kohtuutonta ottaen huomioon uhkaavan rikoksen vakavuus, valvontaan määrättävän olosuhteet ja muut asiassa ilmenneet seikat. Teknistä valvontaa suorittaisi Rikosseuraamuslaitos. Uusi keino tulisi ottaa tehokkaasti käyttöön uhrin suojaamiseksi. Tyypilliset tapaukset olisivat lähisuhdeväkivaltaan liittyviä tapauksia ja siten muutos parantaisi näiden haavoittuvassa asemassa olevien turvaa.

Hallituksen esityksessä HE 144/2022 vp esitutkintalain 3 luvun 11 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 8 a §:n ja 5 luvun 13 §:n muuttamiseksi on tavoitteena nopeuttaa lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyä. Esityksessä ehdotetaan, että esitutkinta olisi toimitettava kiireellisesti, jos epäillään alle 18-vuotiaaseen kohdistunutta seksuaalirikosta taikka alle 18-vuotiaan henkeen, terveyteen, vapauteen, yksityisyyteen, rauhaan tai kunniaan kohdistunutta rikosta. Myös syyttäjän tulisi näissä tapauksissa ratkaista kiireellisesti, nostaako hän syytteen, sekä nostaa syyte viivytyksettä. Tuomioistuimessa pääkäsittely olisi näissä tilanteissa aloitettava 30 päivän kuluessa asian vireilletulosta. Poliisi sai lainsäädäntömuutoksen edellyttämät resurssit lapsiin kohdistuvien rikosten tutkimiseksi kiireellisenä.

Kuluneen hallituskauden aikana poliisin osaamista lähisuhdeväkivallan torjumiseksi on kehitetty. Poliisihallinnossa on laadittu koko hallintoa koskeva koulutus lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi ja siihen puuttumiseksi. Koulutusta on toteutettu sekä itsenäisenä että verkkovälitteisenä opetuksena. Koulutusten tavoitteena on toisaalta ollut tietoisuuden lisääminen niistä mahdollisuuksista, joita poliisilla on käytettävissään perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan sekä naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttumiseksi. Yhtenä osana koulutuksessa on digitaalisen väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Erityisesti koulutuksen tavoitteena on virkamiesten asenteiden muuttaminen, uhrin ja epäillyn kohtaamiseen liittyvien virheellisten tai vähemmän toivottavien käytäntöjen ja käytänteiden muuttaminen.

Poliisissa on toteutettu seksuaalirikoslainsäädännön uudistamisen takia laaja verkkokoulutustoteutus, joka on kohdennettu etenkin poliiseille, joita uudistus käytännössä koskee. On tärkeää, että poliisihallinnossa seurataan seksuaalirikoslainsäädännön aiheuttamia muutoksia seksuaalirikosten määrässä, lain soveltamisen toteutumista ja että poliisihallinnon työntekijöiden osaaminen varmistetaan edelleen lainsäädännön uudistamisen osalta.

Osa lähisuhdeväkivallan uhreista on lapsia. Kuluneen hallituskauden aikana edistettiin moniammatillisen barnahus- mallin kehittämistä ja käyttöönoton laajentamista koko maassa. Samoin edistettiin lasta-seulamallin käyttöön ottamista osana barnahus-toimintaa. Poliisi esitutkintaviranomaisena on luonnollisesti keskeinen toimija tässä mallissa. Tällä hetkellä toimintaan liittyen maa on jaettu kuuteen eri yhteistyöalueeseen.

Lähisuhdeväkivallan moniammatillisen ehkäisemisen keskeinen toimintamalli on MARAK. Toimintamalli on käytännössä tehokkaaksi todettu ja sillä on vaikutusta. Malli on vakavan parisuhdeväkivallan riskinarvioinnin ja uhrin auttamisen moniammatillinen menetelmä. Poliisihallitus toteutti hallituskauden aikana MARAK-projektin 2021 sosiaali- ja terveysministeriöltä vuodeksi 2021 saadun erillisrahoituksen avulla. Projektilla tuettiin Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan tavoitteiden edistämistä. Projektin tuotteena laadittiin toiminnallinen käsikirja, jonka tavoitteena on antaa esimerkkejä käytännön toimenpiteisiin, kun poliisi kohtaa lähisuhdeväkivaltilanteen.

Kuluneen hallituskauden aikana poliisissa on edistetty rikosten uhrien asemaa ja oikeuksien toteutumista kehittämällä uhri-, sovittelu-, edunvalvonta- sekä lähestymiskieltoasioiden verkoston

(USEL-verkosto) toimintaa. Verkosto koordinoi sekä kehittää USEL- asioiden toteutumista velvoitteiden mukaisesti ja siihen kuuluu yhdyshenkilö jokaiselta poliisilaitokselta. Verkostoa on laajennettu ja siihen kuuluu tällä hetkellä päällystötasoiset edustajat kaikista poliisilaitoksista sekä rikostorjunnan että valvonta- ja hälytystoiminnan sektoreilta. Oleellista verkoston toiminnassa on ollut tiivis yhteistyö muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Rikosuhripäivystyksen ja Ensi- ja turvakotien liiton kanssa, vuosittaiset neuvottelupäivät ja työpaikkakoulutusmateriaalin tuottaminen.

Poliisin Rikosuhripäivystykseen (RIKU) ohjaamat asiakkaat	Toteuma 2018	Toteuma 2019	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Kaikki ohjatut asiakkaat yhteensä	2 482	3 913	4 770	5 888	6 751
Näistä saattaen ohjattuja (poliisi on lähettänyt asiakkaan luvalla asiakkaan yhteystiedot RIKU:un)					
Naiset	1 557	2 471	2 848	3 901	4 507
Miehet	321	610	821	1 238	1 343
Muut tai ei tiedossa	6	10	8	42	70
Kaikki saattaen ohjatut asiakkaat yhteensä	1 884	3 091	3 677	5 081	5 920

Taulukko 2. Poliisin Rikosuhripäivystykseen ohjaamat asiakkaat vuosina 2018-2022. (Lähde: Poliisihallitus)

Tulevan hallituskauden haasteita

Tietojen vaihtaminen viranomaisten välillä lähisuhdeväkivaltatapauksissa ja muussa moniammatillisessa toiminnassa, kuten ankkuritoiminnassa, on keskeisen tärkeää arvioitaessa väkivaltaisesti käyttäytyvän henkilön itselleen tai muille aiheuttaman uhkan ja vaarallisuuden vakavuusastetta. Viranomaisten välinen tiedonvaihto ei ole täysin ongelmaton ja sisältää lisäksi aina pohdintaa tietojen luovuttamisen tarpeellisuuden ja luovuttamista koskevien säädösten tarkastelun osalta sekä asian arvioimista myös henkilön ihmis- ja perusoikeuksien kannalta. Tietojen vaihtamiseen liittyy aina myös tiedonvaihtoa koskevien säädösten tulkintaa, mikä vaatii viranomaisten välistä keskustelua yhteisen tulkinnan löytämiseksi. Sisäministeriö on toistuvasti nostanut kuluneen hallituskauden aikana esille viranomaisten tiedonvaihtoon liittyviä kysymyksiä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa tiedonvaihdon edistämiseksi.

MARAK-mallissa eri viranomaisten tietojensaaminen toiselta viranomaiselta perustuu pitkälti asiakkaana olevan henkilön suostumukseen. On kuitenkin huomioitava, että MARAK-asiakas on pääasiallisesti tapauksen uhri. Näin ollen suostumus kattaa luonnollisesti vain niitä viranomaisten hallussa olevia tietoja ja kirjauksia, jotka koskevat suostumuksen antanutta henkilöä. Usein tilanteen rauhoittamiseksi tarvitaan kuitenkin tietoja myös epäillyistä ja uhkaa aiheuttavasta henkilöstä. Lähisuhdeväkivaltatapauksien juurisyyt ovat usein epäillyn henkilön ongelmiin kytkeytyviä. Suurin osa

lähisuhdeväkivaltatapausten epäillyistä on miehiä, kun taas uhreista suurin osa on naisia. Uhrin tuen kehittämisen lisäksi myös rikoksen tekijöiden ja rikoksista epäiltyjen henkilöiden tukea ja ohjaamista tuen piiriin tulisi kehittää. Tällä olisi todennäköisesti vakaviakin lähisuhderikoksia ehkäisevä vaikutus. Poliisilla on myös tässä keskeinen rooli, sillä lähisuhdeväkivalta tulee viranomaisten tietoon valitettavan usein vasta rikoksen jo tapahduttua asian ohjautuessa poliisin tutkittavaksi, jolloin olennaista olisi ohjata myös epäilty henkilö avun ja tuen piiriin uusien rikosten estämisen tehostamiseksi.

Poliisin tietojensaantioikeudesta on säädetty poliisilain 4 luvun 2 pykälässä, joka on ns. yleistiedonsaantioikeus. Käytännössä poliisin tiedonsaannin laajuutta rajoittavat kuitenkin muut säädökset. Erityisesti epäselvyyttä käytännön soveltamistilanteissa on aiheuttanut poliisilain suhde muihin erityislakeihin, esimerkiksi poliisilain ja asiakaslain (sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettu laki) suhde. Asiakaslain 18 §:n on joissain tapauksissa katsottu nimenomaisesti rajoittavan poliisilain 4 luvun 2 §:n mukaista saada tietoja uhka-arviointia varten. Poliisilla ei siten ole ollut oikeutta saada pyytämäänsä tietoja poliisilain 4 luvun 2 §:n 1 momentin perusteella, vaan tietojensaantioikeus on määräytynyt asiakaslain 18 §:ssä säädetyn perusteella. Koska asiakaslain 18 § 3 momentissa on säädetty ainoastaan sosiaalihuoltoviranomaisen oikeudesta antaa tietoa poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten, poliisilla ei välttämättä ole oikeutta saada pyytämäänsä tietoja senkään perusteella.

Ratkaisun KHO:2021:13 perusteella poliisi ei saa enää tietopyyntönsä perusteella uhka-arvioinnin kannalta välttämättömäksi katsottavia tietoja sosiaaliviranomaiselta, mikä on ongelmallista. Poliisin uhka-arvioinnin edellytykset kaventuvat ja uhka-arvioinnissa käytettävissä oleva tieto vähenee. Saatujen tietojen monipuolisuus ovat avainasemassa toisaalta poliisin uhka-arvion kattavuuden ja luotettavuuden sekä toisaalta uhkaan vaikuttamisen eli ehkäisevien toimien kannalta. Uhkien käsittelyssä tärkeää on mahdollisimman varhainen, oikea-aikainen ja riittävän tehokas puuttuminen mahdollisen uhkaavan väkivallan kehityskulun ehkäisemiseksi sekä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi.

Kuluneen hallituskauden aikana laaditun mielenterveyden periaatepäätöksen tavoitteita tulisi edistää myös tulevilla hallituskaudella poikkihallinnollisesti eri ministeriöissä ja niiden eri hallinnonaloilla. Sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden riittävästä resursoinnista mielenterveyspalvelujen saatavuuden ja kattavuuden turvaamiseksi tulisi huolehtia. Mikäli mielenterveyspalveluita ei ole riittävästi tarjolla niitä tarvitseville, aiheutuu tästä heijasteisesti työtaakkaa myös muille viranomaisille, kuten esimerkiksi poliisille.

Kuluneen hallituskauden aikana poliisissa tehtiin erilaisia lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn ja tunnistamiseen liittyviä toimia, kuten annettiin koulutusta aiheesta. Hallituskaudella toteutettu VN TEAS tutkimus Naisiin kohdistuvat parisuhdetapot: Tapahtumaketjut, taustat ja ehkäisy osoittaa esimerkiksi, että parisuhdesurmaa edeltävän vuoden ajalta ainoastaan 17 prosenttia uhreista oli kirjattuna poliisin tietojärjestelmiin. Poliisilla ei tutkimuksen mukaan näin ollen ole ollut suurimmasta osasta henkirikokseen johtaneesta lähisuhdeväkivallasta tietoa. Käynnit terveydenhuollon puolella sen sijaan tutkimuksen mukaan lisääntyivät tekoa edeltäneiden vuosien aikana, mutta ainoastaan 5 prosenttia käynneistä oli kirjattu lähisuhdeväkivaltaan liittyviksi. Lähisuhdeväkivallan ilmitulon kannalta olisi keskeistä, että lähisuhdeväkivallan tunnistamista kehitettäisiin terveydenhuollossa, jotta väkivaltaan kyettäisiin puuttumaan paitsi tuen kautta, myös ohjaamalla rikosepäilyt poliisille tutkittaviksi.

Keskeisistä tarvittavista toimenpiteistä hallituskaudelle

- Kehitetään sujuvaa tiedonvaihtoa viranomaisten välillä erityisesti moniammatilliset yhteistyömallit huomioiden.
- Lähisuhdeväkivallan esitutkinta suoritetaan tehokkaasti hyödyntämällä kaikkia käytettävissä olevia keinoja, kuten esimerkiksi tehostamalla lähestymiskieltoon määräämistä ja syksyllä 2023 käyttöön tulevaa sähköistä lähestymiskieltoa. Turvataan viranomaisten osaaminen lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi ja lähisuhdeväkivaltatapauksen esitutkinnan tekemiseksi.
- Barnahus-mallin osalta yhteistyöalueiden toiminnan kehittäminen käytännössä sekä mukana olevien toimijoiden mukana olon turvaaminen.
- Turvataan MARAK- toimintamallin kehittämisen edellytykset ja käyttöönottoaminen edelleen uusilla paikkakunnilla sekä kehitetään toimintaa ja siihen liittyvää tiedonvaihtoa toimijoiden välillä käytännön tasolla. Poliisin rooli toiminnassa on erittäin keskeinen, sillä asiakkaita ohjautuu MARAKiin paljon poliisin toimesta esitutkintaan tulevien rikosasioiden kautta.
- Varmistetaan lähisuhdeväkivallan asiakkaiden ohjaaminen sekä uhri- että tekijäpalveluihin lähisuhdeväkivallan uusiutumisen ehkäisemiseksi.